

Az ókori keresztyén világ IV.

Szerkesztette:

Peres Imre – Németh Áron

PATMOSZ KÖNYVTÁR

A Debreceni Református Hittudományi Egyetem
Patmosz Újszövetségi Kutatóintézetének kiadványsorozata

Sorozatszerkesztő

Peres Imre

6. kötet

Az ókori keresztyén világ (IV.)

Az újszövetségi eszkatológia szimbólumvilága

Szerkesztette

Peres Imre – Németh Áron

**Patmosz
Debrecen 2018**

**Kiadja a
Patmosz Újszövetségi Kutatóintézet
Debrecen**

Recenzensek:

Prof. Dr. Fazakas Sándor, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. Dr. Baráth Béla Levente, egyetemi tanár

Technikai szerkesztő: Dr. Németh Áron

A kötetben Buka László festőművész alkotásai szerepelnek

Nyomdai előkészítés: Szilágyiné Asztalos Éva

Nyomdai munkák: Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: Kapusi József

A konferencia és e kötet kiadása az NTP-HHTDK-17-0061
azonosítószámú pályázat keretében valósult meg a Nemzeti
Tehetség Program részeként az Emberi Erőforrások
Minisztériumának támogatásával.

© Peres Imre, 2018
© Németh Áron, 2018
© DRHE, Patmosz, 2018

ISSN 2063-5052
ISBN 978-615-5853-06-7

Előszó

Örömünkre szolgált, hogy 2017. május 5-én immár 4. alkalommal szervezhettük meg a Patmosz konferenciát „Az ókori keresztyén világ” címmel. A konferencia fő témája most is az eszkatológiára irányult, ami sajátos kutatási területe a Patmosz Újszövetségi Kutatóintézetnek. Az előkészítő bizottságban úgy határoztunk, hogy figyelmünket most *az eszkatológia szimbólumvilágára* fordítjuk, annak egyes részleteit fogjuk kutatni, boncolgatni, elemezni.

A konferencia hagyományosan most is három ciklusban folyt, amikor *tanári, doktoranduszi* és *hallgatói* előadásokat hallgattunk meg. A konferencia elsősorban azon érdeklődők számára készült, akik valami módon kapcsolódtak vagy kapcsolódnak az újszövetségi tudományokhoz és a Patmoszhoz. De szívesen vettük az olyan előadásokat vagy érdeklődők részvételét is, akik más tudományterületen kutatják az eszkatológia témáit vagy vetületeit, és ezzel gazdagíthatják az újszövetségi eszkatológia összefüggéseit interdiszciplináris kontextusban. Így sikerült most is a konferenciát nemzetközivé tenni, amikor a hazai előadók és érdeklődők mellett (Budapest, Miskolc, Sárospatak, Szeged, Debrecen) erdélyi, kárpátaljai és felvidéki teológusok is gazdagíthatták a konferencia színvonalát és eredményeit.

Mindenképpen fontos volt valami módon a meghatározott témához ragaszkodni, vagyis az *eszkatológia szimbólumvilágához*. Tudvalevő, hogy a Szentírásban és még inkább a zsidó apokaliptikus irodalomban, de a görög-római mitológiában is az eszkatológia számtalan szimbólum segítségével kerül kifejezésre. Ennek gazdag megnyilvánulásai vannak pl. a nyelvi fordulatokban és képekben, a képzetekben, a hasonlatokban, képi jelenségekben, hasonlóságokban, analógiákban, leírásokban, narratív vagy poétikus szövegekben, szárnyaló vagy lenyűgöző, meghökkentő vagy éppen feloldó képes beszédekben. A konferencia nemcsak az egyes színes leírásokra és kifejezési módokra figyelhetett, hanem kereshette a szimbólumok hátterét, feltételezett eredeti magját, a motívumok

hagyományoztatását, korabeli jelentőségét és szerepét az újszövetségi eszkatológia alakulásában.

Megemlítendő, hogy a konferencia-szervezők szándéka volt az is, hogy a tényleges aktuális eszkatológiai témák érdekes, olykor teljesen új kontextusban való kibontása mellett lehetőséget kapjanak kutatásaik prezentálására a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen tanári, doktoranduszi és hallgatói státuszban levő előadók, valamint mindazoknak az egyetemeknek és intézeti vagy egyházi tudományos közegeknek a kutatói, akik aktívan kapcsolódtak be az eszkatológia kutatásába és bátran álltak ki a konferencia nagyszámú közönsége elé eredményeik prezentálásával. E kötet szerkesztői nem törekedtek arra, hogy az előadásokat és az itt közölt tanulmányokat uniformizálják vagy a legmagasabb szintű tudományos kritériumoknak vessék alá, ill. a tanulmányok szerzőit erre a követelményre kényszerítsék. Mivel a tanulmányok nagy része folyamatban levő kutatást tükröz, úgy tartottuk hitelesnek, ha ezeket a tanulmányokat minimális javaslatokkal ellátva, születésük eredeti formájában közöljük. Ezért lehet érezni, hogy a tanulmányok szintje nem egyforma. Ez azonban nincs hátrányára e kötetnek, mint ahogy a konferenciának sem volt. Sőt, így lehetett érezni, milyen utakon jár az eszkatológiai és egyáltalán az újszövetségi tudományok kutatása, mire hallatja hangját és bonthatozik ki láthatóbb vagy olvashatóbb módon az egyházban és az olvasók előtt. Csak sajnálni lehet, hogy ebbe a kötetbe nem tudtunk belefoglalni minden elhangzott előadást. Reméljük, hogy egy következő kötetben utólag erre lehetőséget adhatunk. Hogy ez a kötet is megjelenhet, ezért őszinte köszönetet kell mondanom Dr. Németh Áron tanártársamnak, aki maximális erővel és készségével segített nemcsak a kötet anyagának feldolgozásával, hanem a konferenciához tartozó mindennemű intézkedésével is. Úgyszintén nagy segítségünkre volt Kallós Lilla doktorandusz is, akinek hasonlóan őszinte köszönetemet fejezem ki. E kötet összeállításában és nyomdai előkészületeiben Szilágyiné Asztalos Éva, a Doktori Iskola tanulmányi előadója is behatóan segített, akinek munkáját

ezúton is köszönjük. Buka László festmények felajánlásával gazdagította a kötetet, melyért szintén köszönetünket fejezzük ki. Emellett hálás köszönet illeti az Emberi Erőforrások Minisztériumát, hogy a Nemzeti Tehetség Program keretében a konferenciát és e kötet kiadását pályázati támogatásban részesítette.

Ahogy ennek a kötetnek az anyaga is mutathatja, nagyon szép, széles eszkatológiai spektrumot sikerült átölelni és részletesebb tudományos boncolgatás tárgyává tenni. Ennek örülünk, és reméljük, hogy a tanulmányok olvasása nemcsak élvezetet fog jelenteni az olvasóknak, hanem serkenteni is fog tudni olyan régi-új kutatókat, akik reménység szerint ebbe a vizsgálódásba folyamatosan bekapcsolódnak, és a következő konferencia alkalmával ők is jelentkeznek kutatási eredményeik előadásával. Ilyen reménység alatt emlékezünk a konferenciára és kívánjuk e kötet olvasására és olvasóira Isten áldását.

Peres Imre

Tartalom

Dr. Németh Áron:	
<i>Az égítettek elváltóságának motívuma</i>	11
Dr. Peres Imre:	
<i>A mennyei Krisztus-Bárány alakja</i>	33
Dr. Drenkó Zoltán:	
<i>A fenevadak imádatának pszichológiája</i>	45
Kustárné Almási Zsuzsanna:	
<i>Képek és jelképek az újszövetségi apokaliptikus irodalom legjelentősebb iratában, a Jelenések könyvében</i>	53
Kallós Lilla Katalin:	
<i>Mennyei üvegtenger</i>	73
Ledán M. István:	
<i>Az alvás mint a halál metaforája az 1. Thesszalonikai levélben</i>	85
Orémus Zoltán:	
<i>Isten trónusa és egyéb trónusok</i>	103
Soltész Attila:	
<i>Az Isten temploma szimbólum az apokaliptikában</i>	115
Nagy Viktor:	
<i>A halál és a pokol kulcsai</i>	123
Laktos Tamás:	
<i>Az apokaliptikus számszimbolika</i>	
<i>A hetes szám szimbólumának jelentése a Jelenések könyvében</i>	135
Bozsoky Jonathán Benjámin:	
<i>Apokaliptikus madarak</i>	145

A mennyei Krisztus-Bárány alakja

A Jelenések könyvében – mondhatnánk: ahogy igazi apokaliptikus irodalomhoz illik – erős apokaliptikus állatszimbolika érvényesül. Egymás után lépnek elő különböző valós vagy mesés vadállatok, szörnyek, torz figurák, mitológiai állat-alakok.¹ (Ezek részletezésétől most eltekintünk). A lényeg azonban az, hogy ezeknek a félelmetes mitikus állatoknak a jánosi apokaliptikában ocsmány szerepük van, amit mi három rövid pontban határozhatunk meg:

- 1) Ők a sötét démoni világ képviselői.
- 2) Mint az alvilág erői, feladatuk az, hogy Krisztus egyháza és hívei ellen hadakozzanak, és rombolják Krisztus imádatát a földön és gátolják Isten országának a terjedését.
- 3) Istentelenségükben egészen odáig merészkednek, hogy hadat üzennek Istennek és szentjeinek, és felveszik a harcot a menny minden seregével.

1. A Bárány-szimbólumok előtörténete

Ennek a háttérben bontakozik ki az apokaliptikus Krisztus legkülönösebb alakja, a *mennyei Bárány*, akinek elnevezése *ἀρνίον* tulajdonképpen csak a jánosi teológiában fordul elő, speciálisan az Apokalipszisben.² Jelentése: bárány, fiatal bárány („bárányka”, de nem „barika”). Jelképe a kiszolgáltatottságnak, a szelídségnek, az

1 Vö. PERES Imre, Kerberosz, in: *Vallástudományi Szemle* 4/1 (2008), 75–92.

2 Ebben a könyvben összesen 28x, és pedig a következő helyeken: 5,6.7.8.12.13; 6,1.16; 7,9.10.14.17; 12,11; 13,10.11; 14,1.4.10; 15,13; 17,14; 19,7.9; 21,9.14.22.23.27; 22,1.3. Az újszövetségi iratok a Bárányra, mint teológiai kategóriára, inkább az *ἀρνός* megjelölést használják, vö. pl. Jn 1,29.36; Ap-Csel 8,32; 1Pt 1,19.

engedelmességnek és hűségnek.³ A Jelenések könyvében a Bárányt egyszerre több szerepben láthatjuk, és ezeknek a szerepeknek más-más (szimbolikus) jelentőségük is lehet:⁴ a vérontó-ölő lovastól egészen a gyöngéd menyeci, menyegzői Vőlegényig.

Valószínű, hogy a Bárány-szimbólum háttérében több teológiai, kultikus, de szimbolikus motívum is vegyülhetett egybe.⁵ Egyrészt az ószövetségi kultikus gyakorlat, mint áldozati cselekvés analógiája kaphatott benne szerepet. Abban pedig dominál az Isten oltári tisztelete, a helyettes áldozat, a vérontás, engesztelés, és a bűnbocsánatszerzés. Ebben a kultikus gyakorlatban a bárány vérének kiontása által találkozik az Isten az emberrel, és kedvező/kegyelmi kapcsolatba fogadja őt.⁶

A Bárány-motívumban talán még inkább az ézsaiási Szenvedő-Szolga teológiája (Ézs 53) bontakozott ki, amelyben a bárány már perszonalifikáló/perszonalifikált formát is kap: Isten szolgája lesz, és helyettesen hal meg, de már nem az oltáron, és nem templomi-kultikus cselekvésben, hanem erőszakkal, védtelenül megölelik, hogy sokak kapjanak halálából életet.

Talán ide utalhat a páskabárány is, amelynek szintén erős engesztelő szerepe volt: visszautalt a régi egyiptomi rabszolgasorsra és a szabadulásra, amit Isten népe nyert a páskabárány vérének köszönhetően. Itt már a személyes döntés és azonosulás motívuma is szerephez jutott, mert aki nem azonosult a bárány vérével (vagyis nem tett eleget Isten hívásának, és nem kente meg ajtófélfáját a bárány vérével), elpusztult.

3 Vö. PERES Imre, Isten Báránya János látomásaiban, in: *Közösség. Református Magazin* 8/3 (2017), 4–5.

4 Vö. OTTO BÖCHER, *Die Johannesapokalypse*, EdF 41, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1975, 42–47.

5 Vö. LOREN L. JOHNS, *The Lamb Christology of the Apocalypse of John*, WUNT 167, Tübingen, Mohr Siebeck, 2003, 108kk.

6 Megjegyzendő, hogy az ószövetségi kultuszban ez nem csak a bárányáldozatra vonatozik, de tény az is, hogy főleg a bárány volt a leggyakoribb engesztelési áldozati állat.

Valószínű, hogy az apostoli egyházban mind a három motívum fontos lett a bárány szimbolikájában, ami aztán döntően befolyásolta az egész őskeresztyén egyház teológiáját.⁷ Az első századforduló idején, amikor a földközi tenger környékén eszkatologizálódik és apokaliptizálódik a vallási hangulat a zsidóknál, a görögöknél és a rómaiak által leigázott népeknél, ez az apokaliptizálódás felerősödik a keresztény egyházban is, amely úgyszintén szenved a római zsarnokság alatt. A zsidó apokaliptikus hangulattól még jobban tüzesítve annál inkább keresi a mennyei Krisztust, aki ugyan megígérte korai visszajövetelét, de amíg eljön, addig is hatalmasan fog cselekedni az ellenség ellen, az egyház védelmében. És ennek a küzdelemnek, a tisztaságnak és ártatlanságnak, a helyettes önfeláldozásnak, a harcnak és győzelemnek a legjobb szimbólumaként a mennyei Bárány alakja felelt meg. Benne jól megfér a kultikus világ, a mitikus világ, a harcos és a vezér, az őrző és szerető Vőlegény és az apokaliptikus világbíró szerepköre mind.

A zsidó apokaliptikus irodalomban is fel-felbukkan a Bárány-szerepkör mint a nép vezető alakja, akinek Istentől rendelt küldetése lesz. Ezért helyes a hivatkozás arra, hogy már az 1Énók könyvében (89) történik utalás a Bárányra, akinek messiási szerepe lesz: ilyen Mózes, Sámuel és Dávid. József Testamentumában (19,8–11) pedig ezt olvassuk: „*A szarvak között egy Szűzvet láttam, tarka ruhába öltözve, és egy Bárányt szült... és minden állat rárohant, de a Bárány legyőzte őket és megsemmisítette őket.*”⁸ Itt a Bárány harcias és győzelmi szerepköre domborodik ki.

2. A mennyei Bárány-alakok szimbólumai

A kisázsiai apokaliptikus gyülekezetek tehát rendelkezhetnek megfelelő teológiai és vallástörténeti forrásokkal ahhoz, hogy teológi-

7 BOLYKI János, *A Jelenések könyvének magyarázata*, Budapest 1983, 55.

8 Vö. BOLYKI, *A Jelenések könyvének magyarázata*, 55.

ájukban és apokaliptikus világlátásukban megrajzolják a mennyei Bárány alakját. A mennyei Bárány egyértelműen a hajdani földi Krisztus, aki helyettes áldozatként a Golgotán halt meg, de aki fel-támadt és úgymond „halálos sebe begyógyult”, és a halál többé nem uralkodik rajta. A mennyei Krisztus-Bárány bemutatása a Já-nosnak nevezett látnok által a víziók egész sorozatában történik. Nem csoda, hogy hallatlanul gazdag anyag tárul itt elénk.⁹ Ez az apokaliptikus szimbólumalkotás szinte fejezetenként változik. Ezt most legalább röviden sorra vehetjük,¹⁰ felhasználva korábbi kuta-tásaim eredményeit:¹¹

- 1) Egyszer úgy látjuk őt, mint a *megöletett Bárányt* (5,6.7.8.12.13), aki a mennyei adoráció közepén áll: tiszteletére himnuszokat zeng az egyház (15,13).
- 2) Máskor ő a pecsétbontás főszereplője (6,1.16), amikor egy-más után zúdulnak a csapások a földre: itt a *Bárány haragját* (ὄργή τοῦ ἄρνιου) láthatjuk, amikor a Bárány ítéletet gyako-rol a világ/kozmosz és Isten ellenségei fölött.
- 3) Ehhez tartozhat a *harcos Bárány* képe is, aki az alvilágból fel-jövő fenevad és csatlósai ellen harcol, és legyőzi őket (17,14).
- 4) Ezt kiegészítheti a *fehér lovon lovagló Bárány* alakja (6,1–2), aki-nek kezében íj volt, és a fején korona, és győzelmesen vonult előre.
- 5) Egy másik pillanatban (akár az előző képekkel párhuzamo-san is) a Bárány az övéit védelmezi: *csitítja a szenvedőket*, és a megfáradtakat a mennyei frissítő üdvhelyre (friss források-

9 Vö. pl. Common Lung Pun CHAN, *Die Metapher des Lamms in der Johannes-apokalypse*, NTOA/SUNT 99, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2016, 208–213.

10 Csak az említés erejéig utalok arra, hogy a Jelenések könyvének szerkesztője nem véletlenül 12 pozíciót határozott meg a mennyei Bárány alakjának.

11 Vö. PERES Imre, A mennyei-apokaliptikus Krisztus, in: *Studia Theologica Deb-recinensis* 5/1–2 (2012), 51–62.

- hoz) vezet (7,9.10.14.17). Ő adja nekik a vérében megtisztított fehér ruhát, és enyhülést ad minden fájdalmukra, ami az üdvösség (σωτηρία) kifejezője.
- 6) Egy további kép úgy mutatja be a Bárány-Krisztust, mint akinek *vérében erő és győzelem van* az egyház számára (12,11): ezzel le lehet győzni a sárkányt/ördögöt.
 - 7) Lényeges a Bárány szerepe az *életkönyv vezetésében* (13,8; 17,8; 21,27), amely a világ kezdete óta nála van:¹² abba azokat írja be és tartja számon, akik hisznek benne és követik őt – ezek az életre vannak rendelve az ő országában.
 - 8) *A mennyei Sionon* a Báránynak különös pozíciója van (14,1.4): oda gyűjti népe kiválasztottjait, amolyan elit-közösséget, Isten zsengejét (szimbolikusan: 144.000).
 - 9) János víziós képváltásaiban szinte meghitt képet láthatunk arról a Bárányról is, aki amolyan mennyei Vőlegényként *menyegzői vacsorára*¹³ várja felkészült menyasszonyát, az egyházat (19,7.9), hogy magához emelje menyasszonyát, illetve feleségét (21,9) a mennyei szent városba, Jeruzsálembe.
 - 10) A Báránynak a mennyei Jeruzsálemben *kiemelkedő pozíciója* van: az Istennel együtt alkotják annak *templomát* (21,22), amely minden odasereglett hívő imádatának a tárgya.
 - 11) A Bárány *lámpásként is világít* a mennyei Jeruzsálemben (21,23). Ahol a Bárány van jelen, ott nincs szükség más fényre, mert ő a világ világossága, ami most teljesedik be igazán.
 - 12) A mennyei Jeruzsálemben van a Báránynak Istennel együtt *királyi széke* (22,1.3), amelyből az élet vizének folyója árad, és együtt uralkodnak örökkön-örökké (22,5). Uralkodásuknak nincs vége.

12 Vö. PERES Imre, Isten mennyei könyvei, in: *Vallástudományi Szemle* 3/1 (2007), 68–82.

13 Vö. PERES Imre, Eschatológiai asztalközösség, in: BÉKESI Sándor (szerk.), *Ostium in Caelo. Jubileumi kötet dr. Bolyki János teológiai professzor 75. születésnapjára*, Budapest, KGRE HTK, 2006, 75–82.

3. *Az anti-bárány szimbóluma*

Az egész Bárány-felsorolásban van a Jelenések könyvében valami démoni, félelmetes is.¹⁴ János, a látnok arról is tud, hogy a *hamis Bárány* is felbukkan – az álcázott fenevad: a földből jött fel, két szarva volt, hasonló, mint a Bárányé, de úgy beszélt, mint a sárkány (11,13). Nagy jeleket tett, és megtévesztette a föld lakóit, de kiderült a száma, amely 666.¹⁵ Ez jelzés arra, hogy a démoni alvilág is gyárt szimbólumokat, hasonlókat, imitáló képeket, amelyeket lop a mennytől, és hamisít a földön lakók megtévesztésére. Ez igazolás arra, hogy a kisázsiai apokaliptikus gyülekezetek vegyék észre, hogy nemcsak a „Bárány bőrében”, hanem alakjában és nevében, imitálva és utánozva Őt is lehet kápráztatni és ámítani, de ahogy kiderül, mindez aljasság, hamisság, démoni művelet a naiv emberi lelkek megrontására.

4. *A mennyei Bárány hármas szerepköre*

Az eddig elmondottakból talán észre lehet venni, hogy a mennyei Bárány tulajdonképpen hármas szerepkörben szerepel.

- 1) Az egyik oldalon látjuk őt, ahogy a mennyei (mondhatjuk azt is, hogy kozmikus) világban fontos szerepe van az Atya mennyei királyi udvarában, hiszen együtt ül a trónuson, fogadja a mennyei seregek hódolatát, készíti a menyegzői vacsorát a majdan odaérkező menyasszonyának, és küzd pl. a démoni világ hadaival.

14 Vö. Jürgen ROLOFF, *Die Offenbarung des Johannes*, ZBK NT 18, Zürich, Theologischer Verlag, 1987, 118.

15 A pozitív apokaliptikus számok mellett a Jelenések könyvében démoni számok is jelentős szerepet játszanak. Vö. PERES Imre, A megváltottak apokaliptikus száma, in: PERES Imre–NÉMETH Áron (szerk.), *Az ókori keresztény világ (III.): Az ókori egyház eszkatológiai vetületei*, Patmosz Könyvtár 4, Debrecen, DRHE Patmosz Újszövetségi Kutatóintézet, 2016, 9–19.

- 2) Ugyanakkor a mennyei Krisztus fontos szerepet tölt be a földön is, mert védi és vigasztalja az üldözött egyházát, oltalmazza őt a démoni világ szörnyetegeivel szemben, csitítja a szenvedőket, buzdítja a földi apokaliptikus gyülekezeteket a kitartásra, és tanítja őket a Bárány himnikus mennyei énekére.
- 3) Mindezen kívül tagadhatatlan, hogy a mennyei Báránynak még kimondottan eszkatológiai szerepe lesz, amire készül, hogy leszámoljon minden ellenséggel, hogy véghezvigye az utolsó ítéletet, hogy örökre lezárja az alvilágot és annak minden démoni alakját, és elkészítse és előhossa a mennyei Jeruzsálemet, amelyben várja menyasszonyát, a földi egyházát, hogy vele legyen zavartalan közösségben.

Már ebből is látjuk, hogy mennyi szimbolikus kép, cselekmény, és teológiai orientáció formálódik a kis-ázsiai apokaliptikus gyülekezetek vízióiban.¹⁶ A továbbiakban még egy igen sajátos momentumra szeretnék utalni, amely különös módon hozza előtérbe azt a szimbolikus szimbiózist, amelyben a Bárányt és az egyházat látjuk a jánosi látomásokban.

A Jelenések könyve szimbólumvilágának a csúcsa talán az a kapcsolat, ami a könyv végén lepleződik le, s amely a könyv elején küszködő gyülekezeteknek az apokaliptikus történések végén bekövetkező reményét teljesíti ki. Ez pedig a következő „jelenet”. Minden reménység szerint a földi egyház végre és végérvényesen találkozik a mennyben a mennyei Krisztussal, a Báránnyal. A találkozásra a mennyei városban kerül sor, s ahogy kiderül, maga a város az egyház, s egyben a menyasszony, akinek ura s egyben vőlegénye a Bárány. S itt valósul meg második fokon az, ami a földön jött létre: a földi Krisztus alapította a földi, történelmi egyházat, az apostolok segítségével, a mennyei Bárány alapítja mennyei egy-

16 Vö. PERES Imre, Az apokaliptikus egyház mai üzenete, in: *Református Tiszántúl* 26/1 (2018), 8–13.

házát, menyasszonyát, a mennyei várost. Annak a „matrikuláját”, vagyis az élet könyvét, a városi polgári jegyzéket, a Bárány kezeli, s Ő tudja, hogy szív szerint igazán ki tartozik oda. És ebből bontódik ki aztán számtalan további szimbólum a mennyei Jeruzsálemben, aminek legalább néhány momentumát ragadhatjuk meg. A Bárány ott van egyházával együtt. Sőt, maga mellé ülteti egy időre a trónusra. Ez a szimbolikus együtturalkodás azt jelenti, hogy a Bárány nem szakadt el a földi egyháztól, hanem méltóságteljes helyet biztosít számára a mennyben. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy onnan, a Bárány trónusáról nézheti a világ folyását, új látással, és új módon szolgálhatja a Bárány uralmát. És talán még az is megemlítendő, hogy a trónusról az egyház nézheti, ahogy elmúlik a világ (benne a császárok, a birodalmak, a pokol és az egész alvilág), de Krisztus uralma, Krisztus országa az egyház életével együtt egy új világrendben örökké megmarad.¹⁷ A Bárány lámpásként világít a mennyei Jeruzsálemben, mert ő volt és marad az örök fény forrása. Isten és a Bárány trónusából kiáramlik az élő víz, ami azt jelenti, hogy abban a városban a Bárány az élet forrása. A mennyei Jeruzsálem tehát az a hely, ahol az Isten és a Bárány örökké dicsőségben élhetnek, aminek részese lesz a most még Kis-Ázsiában küszködő apokaliptikus egyház.

5. A mennyei Jeruzsálemmel kapcsolatos Bárány-szerepkörök

William Reader magyarázatát követve röviden így foglalhatjuk össze a mennyei Jeruzsálemmel kapcsolatos Bárány-szerepköröket: a Bárány vőlegény – az apokaliptika szimbólumvilágában lehet a szertetet ajándékozója. Ő a város alapköve, vagyis az új világ alapítója. Ő a templom, vagyis a hit centruma, az üdvösség központja. Ő a

17 Vö. Thomas WITULSKI, *Kaiserkult in Kleinasien. Die Entwicklung der kultisch-religiösen Kaiserverehrung in der römischen Provinz Asia von Augustus bis Antonius Pius*, NTOA 63, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2010, 73–174.

lámpás, vagyis a tiszta fény forrása. Ő az élet könyvének tulajdonosa, vagyis csak Rajta keresztül lehet a mennyei Jeruzsálembe – Isten országába belépni. Ha trónusából élő vízforrás fakad – Ő az igazi élet ajándékozója. Ha Ő az Isten trónján együtt ül az Atyával – Ő együtt uralkodik Vele, és ebben a méltóságteljes uralomban maga mellé veszi az egyházát is.

Mindabból, amit eddig elmondtunk, egyértelmű lehet, hogy a Bárány-szimbólumok a Jelenések könyvében nagyon gazdagok, nagyon sokrétűek, és nagyon sok inspirációt sugalltak a kis-ázsiai egyháznak küzdelmes életében. Láthattuk, hogy mennyire összefonódnak a szimbólumok jelentései a földi egyház életével, és mennyi reménységet, és erőt jelenthettek a hit megőrzésében. Annak is tanúi lehetünk, hogy az egyes szimbólumok bizonyos fokozatban felerősödnek, ha a történelmi helyzet erre kedvező, vagy kényszerállapotokat hoz. Ugyanakkor máskor a szimbólumok elhalványulhatnak. Azonban minden időben szükség van éber teológiai ismeretre és kritikus szemléletre, hogy a szimbólumok jelentősége az egyház hasznára, áldására, és ne elszektásodására adjon alapot. Jó, hogy a Jelenések könyve nekünk ilyen gazdag szimbólumvilágot hagyott örökségbe. Rajtunk áll, hogy ezt maximális értéknek vegyük, és az egyház gazdagítására fordítsuk.

6. Összefoglalás

Az újszövetségi eszkatológia szimbólumvilága nagyon sok motívumot rejt magában, amelyek különböző tárgyakra, lényekre, folyamatokra és terekre vonatkoznak. Tanulmányunkban figyelmünket a mennyei Krisztusra, mint Bárányra irányítjuk. Keressük a választ arra, hogy milyen sokszínű volt a mennyei Bárány szimbólumvilága, és mi volt ennek a szimbólumhasználatnak a „csúcsa”. A mintegy 12 Bárány-szimbólum rövid kifejtése után szó esik az anti-bárány szimbólumáról is. Arról is értekezünk, hogy a mennyei Bárány szimbólumvilágának a legfelsőbb fokozata a mennyei Jeruzsálem,

mint a Bárány menyasszonya, és a Bárány-Vőlegény egyesülése. tanulmány előadás kibontja ennek módozatait, és választ fogalmaz meg arra is, hogy a kis-ázsiai egyház milyen apokaliptikus látásmódot alkotott, amikor ezeket a Bárány-szimbólumokat teológiai kapaszkodókká tette.

Felhasznált irodalom

- BÖCHER, Otto, *Die Johannesapokalypse*, EdF 41, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1975.
- BOLYKI János, *A Jelenések könyvének magyarázata*, Budapest, 1983.
- CHAN, Common Lung Pun, *Die Metapher des Lamms in der Johannesapokalypse*, NTOA / SUNT 99, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2016.
- JOHNS, Loren L., *The Lamb Christology of the Apocalypse of John*, WUNT 167, Tübingen, Mohr Siebeck, 2003.
- PERES Imre, A megváltottak apokaliptikus száma, in: PERES Imre – NÉMETH Áron (szerk.), *Az ókori keresztény világ (III.): Az ókori egyház eszkatológiai vetületei*, Patmosz Könyvtár 4, Debrecen, DRHE Patmosz Újszövetségi Kutatóintézet, 2016, 9–19.
- PERES Imre, A mennyei-apokaliptikus Krisztus, in: *Studia Theologica Debrecinensis* 5/1–2 (2012), 51–62.
- PERES Imre, Az apokaliptikus egyház mai üzenete, in: *Református Tiszántúl* 26/1 (2018), 8–13.
- PERES Imre, Eschatológiai asztalközösség, in: BÉKÉSI Sándor (szerk.), *Ostium in Caelo. Jubileumi kötet dr. Bolyki János teológiai professzor 75. születésnapjára*, Budapest, KGRE HTK, 2006, 75–82.
- PERES Imre, Isten Báránya János látomásaiban, in: *Közösség. Református Magazin* 8/3 (2017), 4–5.
- PERES Imre, Isten mennyei könyvei, in: *Vallástudományi Szemle* 3/1 (2007), 68–82.
- PERES Imre, Kerberosz, in: *Vallástudományi Szemle* 4/1 (2008), 75–92.

ROLOFF, Jürgen, *Die Offenbarung des Johannes*, ZBK NT 18, Zürich, Theologischer Verlag, 1987.

WITULSKI, Thomas, *Kaiserkult in Kleinasien. Die Entwicklung der kultisch-religiösen Kaiserverehrung in der römischen Provinz Asia von Augustus bis Antonius Pius*, NTOA 63, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2010.

Dr. Peres Imre